

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 23

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 23. — Рівне: РДГУ, 2002. — 180 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і практики розвивального навчання, а також з питань педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН

Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович** (Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович** (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович** (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна** (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович** (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович** (Університет "Острозька Академія");

кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна** (Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович** (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович** (Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович** (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович** (Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович** (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 3 від 31.10.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.

Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 4.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

12. Никандров Н.Д. Современная высшая школа капиталистических стран. – М.: Высшая школа, 1979. – 276с.
13. Педагогика / Под ред. Ю.К.Бабанского. – М.: Просвещение, 1983. – 608с.
14. Пидкасистый П.И. Самостоятельная деятельность учащихся. – М.: Педагогика: 1972. – 187с.
15. Унт И.Э. Индивидуализация и дифференциация обучения. – М.: Педагогика, 1990. – 192с.

Одержано редакцією 08.10.2002.

УДК: 37.03(09)+001

В.В. СІЛКОВ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИХ ОСНОВ ОСОБИСТІСНО-ЗОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

В умовах формування в Україні нових соціально-економічних відносин змінюється "домінанта" у системі освіти, створюється адекватна йому гуманістична парадигма навчання, що ґрунтується на специфічних особливостях українського менталітету, національних, психолого-педагогічних і духовних цінностях. На початку 90-х років ХХ століття у суспільстві відбулися кардинальні зміни, які спричинили розробку та прийняття нової концепції розвитку освіти. Це пов'язане з тим, що в умовах ринкової економіки вже неможливо орієнтуватися тільки на формально одержану освіту. Зараз потрібен дійсно високий рівень професійної кваліфікації, який характеризується не лише наявністю фундаментальних знань, але й здатністю їх використовувати у динамічних умовах сьогодення. Саме тому на зміну авторитарно-дисциплінарному способу організації навчально-виховного процесу повинні приходити гуманно-особистісні й особистісно-орієнтовані моделі. Вони з необхідністю вимагають розробки для них теоретико-методичних основ. Становлення України як суверенної держави, формування нових соціально-економічних відносин обумовили розробку державних освітніх стандартів, визначення нових вимог до підростаючого покоління, корекцію змісту освіти і засобів його реалізації. Це цілком справедливо вважається соціальним замовленням для школи від оновленого суспільства. Такі кроки повинні бути науково обґрунтованими, що неможливо зробити, якщо не будуть розроблені сучасні теоретико-методичні основи навчання кожному навчальному предмету для кожної ланки школи.

На основі історико-педагогічного аналізу розвитку і становлення понять, що відносяться до психолого-педагогічних і теоретико-методичних основ навчання, виховання та розвитку (роботи М.Бурди [2], І.Волощука[3], З.Слепкань[13], Л.Фрідмана, та ін.), ми прийшли до такого висновку: необхідно визначати і класифікувати теоретико-методичні основи особистісно-зорієнтованого навчання математики молодших школярів, створивши попередньо їх концепцію. Враховуючи те, що у більшості монографій автори спираються на інтуїтивну зрозумілість поняття "психолого-педагогічні чи методичні основи навчання", та згідно із законом тотожності Аристотеля для однозначного розуміння викладеного матеріалу, ми вважаємо за необхідне зразу ж вказати, що розуміється під названим поняттям. Під теоретико-методичними основами навчання математики молодших школярів ми розумітимемо вихідні, головні положення методики навчання математики у початкових класах, які являють собою систему знань про навчання, виховання і розвиток молодших школярів у процесі вивчення ними математики та призначені для засвоєння вчителями початкових класів.

На даний час методиками викладання, досвідом роботи вчителів новаторів накопичено багатющій емпіричний матеріал, який характеризує різні сторони процесу навчання. Саме тому цілком обґрунтовано можна вважати думку багатьох дослідників (Б. Гершунський, Я.Пруха [4;53], Ф.Корольов та ін.), які вважають, що настав час систематизації та логічної обробки цього масиву розрізнених фактів із досвіду навчально-виховної роботи. Вони повинні стати справжнім джерелом для глибоких теоретичних узагальнень, трансформуватися у теоретичні знання, бо не можна очікувати поки цей матеріал застаріє та наступлять кращі економічні умови. Цікавим слід визнати і той факт, що наявні дані не завжди можна пояснити у рамках попередніх концепцій, а інколи вони вступають з ними у суперечність. Сказане є однією з причин того, що попередні концепції теоретико-методичних основ навчання не можуть бути прийняті як базисні на сучасному етапі розвитку школи.

Одним з основних принципів розбудови системи освіти в Україні вважається особистісна зорієнтованість. Історико-педагогічний аналіз досліджень з різних аспектів проблеми особистісно-орієнтованого навчання (сутність, концепція, теоретико-методичні основи, визначення, класифікація тощо) дозволив нам виявити основні напрямки дослідження проблеми теоретико-методичних основ навчання математики молодших школярів. Подальший теоретичний аналіз підвів нас до висновку про те, що одним з пріоритетних напрямків у розв'язанні цієї проблеми є обґрунтування та вибір концептуальних положень. Разом з тим загально визнано, що педагогічна концепція не матиме серйозних виходів на реальну практику, якщо на її основі не розроблено системи принципів і правил організації процесу навчання, цілей, змісту, методів і засобів навчання. Оскільки все це зроблене, як правило, для попередніх концепцій, то навряд чи має високу ефективність при використанні у нових умовах.

Проблема особистісно-зорієнтованого навчання математики на сучасному етапі розвитку школи є однією з найактуальніших, бо від математичної підготовки підростаючого покоління значною мірою залежить науково-технічний прогрес, а в кінцевому рахунку і рівень розвитку суспільства. Фундамент такої підготовки закладається ще у початкових класах, а тому постає проблема розробки цілісної концепції теоретико-методичних основ особистісно-зорієнтованої системи навчання математики молодших школярів і встановлення шляхів її реалізації. Очевидно, що це неможливо зробити без встановлення причин недостатнього рівня математичної підготовки молодших школярів, без належної підготовки вчителів, без наявності у вчителів відповідного методичного забезпечення тощо. Отже, реалізація системи особистісно-зорієнтованого навчання математики молодших школярів вимагає розв'язання ряду завдань, серед яких можна виділити виявлення сутності феномена "особистісно-зорієнтоване навчання", створення концепції теоретико-методичних основ, визначення та класифікації теоретико-методичних основ навчання математики учнів початкових класів, виділення системи розумових дій, які лежать в основі відповідних математичних знань, вмінь і навичок, підготовки та озброєння вчителів відповідними дидактичними засобами для організації саме такої діяльності дітей, підготовки загальнодоступних методик вивчення індивідуальних особливостей учнів тощо. У низці названих проблем нами виділено аспект створення концепції теоретико-методичних основ особистісно-зорієнтованого навчання математики молодших школярів.

Таким чином, необхідність створення концепції теоретико-методичних основ навчання математики молодших школярів детермінується такими обставинами: наявністю нових соціально-економічних умов у новій державі Україна; протиріччям між обмеженою здатністю традиційно організованого навчання задовольнити вимоги сьогодення і вимогами суверенної України до своїх майбутніх поколінь; потребами уточнення попередніх концепцій для виконання школою нового соціального замовлення; протиріччям між накопиченим емпіричним матеріалом і відсутністю трансформації його у теоретичні знання; потребами формування нової генерації вчителів початкових класів для національної школи України; протиріччям між застарілими методами, організаційними формами, засобами, цілями навчання і новими цілями навчання у національній школі України тощо.

Враховуючи те, що у психолого-педагогічній і методичній літературі спостерігаються непоодинокі факти порушення принципу аспектною чистоти при використанні термінології, ми вважали за необхідне вказати, що будемо розуміти у подальшому під поняттям "концепція". Для однозначного трактування викладеного матеріалу потрібно вказати, що розуміється під тим чи іншим терміном. У тлумачних словниках термін "концепція" (від лат. *conceptio* - сприйняття) трактується як система поглядів на певне явище або спосіб розуміння, тлумачення якихось явищ, основна ідея будь-якої теорії. Виходячи з такого розуміння поняття "концепція", ми під концепцією теоретико-методичних основ навчання математики молодших школярів будемо розуміти систему поглядів на процес навчання математики учнів І-ІУ класів, в основу яких покладено ідею особистісної орієнтації навчального процесу.

Концепція теоретико-методичних основ особистісно-зорієнтованого навчання математики молодших школярів полягає в тому, що природний розвиток методичних знань і концентрація його обсягу повинні відбуватися на основі теоретичного узагальнення емпіричного матеріалу і відбивати процеси природного його розвитку. Підґрунтям концепції є орієнтація на особистість учня у навчальному процесі, задоволення його запитів, потреб і інтересів, що повинно бути притаманним всім компонентам методики навчання математики молодших школярів. Центральною ідеєю концепції теоретико-методичних основ навчання математики молодших школярів є положення щодо розуміння процесу навчання як інтегрованого явища, яке являє собою взаємопов'язану діяльність вчителя та учнів, спрямовану на досягнення освітніх, виховних і розвивальних результатів навчання, і залежить від багатьох факторів і психолого-педагогічних та соціально-економічних чинників (викладання, учіння, вікові, індивідуально-типологічні та психологічні особливості, школа, соціальне середовище тощо).

Розробляючи концепцію теоретико-методичних основ навчання математики молодших школярів, ми виходили із того, що вона повинна обов'язково відображати такі питання: покращання підготовки майбутніх вчителів початкових класів для кращої адаптації в умовах роботи школи на сучасному етапі соціального та економічного розвитку України і майбутньої перспективи; кардинальне покращання навчального процесу в умовах зміни парадигми навчання; організація навчального процесу в початкових класах на основі принципів гуманізації, демократизації, народності, природовідповідності, наступності, неперервності; використання провідних ідей світової і вітчизняної теорії та практики навчання математики молодших школярів з використанням найсучасніших досягнень дидактики, психології, фізіології, педагогіки; створення особистісно-зорієнтованої моделі методичної системи та її навчально-методичного забезпечення.

Розроблювана концепція теоретико-методичних основ особистісно-орієнтованого навчання математики молодших школярів спрямована на пошук шляхів і засобів підвищення результативності навчання та покращання методико-математичної підготовки вчителів початкових класів. При розробці

вказаної концепції ми використовували структурний (цілі, методи, зміст, форми організації, засоби та оснащення навчального процесу з математики у I-IV класах), аксеологічний (показники рівня розвитку професійних якостей і особливостей викладацької діяльності вчителя) і праксиологічний (діагностичний, проєктувальний, організаційний, стимулюючо-спонукальний, контрольнo-корекційний та оцінний етапи діяльності вчителя та учня у навчальному процесі при вивченні математики) рівні аналізу. Такий підхід дозволяє науково обґрунтувати стратегію і тактику покращання методико-математичної підготовки вчителів початкових класів у напрямку спрямованості їх діяльності на особистісну зорієнтованість процесу навчання молодших школярів математики.

Структурний аналіз, який використовувався при створенні концепції теоретико-методичних основ особистісно-зорієнтованого навчання математики молодших школярів, з необхідністю вимагав аналізу цілей і змісту курсу математики у початковій школі. Виходячи з цього, ми не могли при розробці вказаної концепції не враховувати для її обґрунтування основні положення таких документів як Державна національна програма "Освіта (Україна XXI століття)", Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті, Державний освітній стандарт з математики, концепція "Загальноосвітня школа України", концепція "Сільська школа України", Концепція базової математичної освіти в Україні, концепція диференціації, гуманізації та демократизації навчально-виховного процесу в умовах національного відродження України, концепцій, розроблених І.Бехом [1], О.Киричуком [6], В.Моляко [11] тощо.

Вказана концепція будувалася на основі історико-педагогічного аналізу з використанням системно-структурного підходу до становлення і розвитку цієї категорії у психолого-педагогічній теорії і практиці роботи шкіл, розгляду їх функціонування в умовах зміни парадигми навчання у національній школі України. Методологічною основою підходу, використаного при побудові концепції, є принцип загального зв'язку та взаємообумовленості явищ, який відображає ідею цілісності об'єктивної дійсності, що неперервно розвивається. Системний підхід відображає суть діалектичного методу: розчленовування складного явища на складові частини з наступним глибоким аналізом і синтезуванням. Область його застосування у нашому дослідженні - вивчення процесу навчання математики молодших школярів як багаторівневої системи з багатofакторними соціально-педагогічними, психологічними та методичними зв'язками.

Концепція теоретико-методичних основ особистісно-зорієнтованого навчання математики молодших школярів розроблялася нами у процесі дослідження діяльності вчителя та учнів у навчальному процесі початкової школи. Системоутворюючим фактором концептуальних положень виступають навчальні відношення двох суб'єктів цього процесу. Для їх вдосконалення ми враховували такі теоретичні положення: специфіку навчального процесу у початкових класах відображають багаторівневі відношення між вчителем та учнями; організація відношень учасників навчального процесу повинна передбачати вікові та індивідуально-психологічні особливості об'єкта та суб'єкта навчальної діяльності; навчальний процес у початкових класах організовується з урахуванням таких чинників як гуманізація, демократизація, диференціація, індивідуалізація, особистісна орієнтація, народність, природовідповідність тощо; ефективну організацію процесу навчання для виконання Державного стандарту освіти і задоволення індивідуальних потреб і запитів кожного школяра забезпечуватимуть сучасні психологічні концепції учіння, які обґрунтовуватимуть доцільність чи недоцільність використання наявних методичних рекомендацій до вивчення конкретних розділів курсу математики початкової школи.

Для теоретико-методологічного обґрунтування розробленої концепції ми залучали фундаментальні положення суспільних і психолого-педагогічних наук: про сутність навчання особистості та його рушійні сили; про взаємозв'язок зовнішнього та внутрішнього; про роль спілкування, діяльності та середовища у формуванні особистості; про невідмінну потребу гуманного демократичного суспільства, що нині будується, у нових людях, формування яких можливе тільки у перетворених умовах навчання; про зростаючу роль школи, зокрема і навчання, у справі формування національної самосвідомості, духовності, культури та задоволення запитів кожної особистості; про те, що об'єктивною основою формування особистості є соціальне буття, спосіб життя суспільства, мікросередовище, а також конкретні умови, традиції, звичаї, потреби, що існують у мікросоціумі; про діалектику розвитку психолого-педагогічних явищ, їх тенденції, динаміку; про дидактичні закономірності формування математичних знань, вмінь і навичок; про механізми прийняття рішень у діяльності людини; про залежність між інформаційними і психічними явищами; про закономірності переробки знакової інформації та формування знань, вмінь і навичок (дослідження М.Амосова, Б.Ананьєва, П.Анохіна, Дж.Брунера, Л.Виготського, Г.Костюка, О.Леонтєва, О.Лурія, С.Рубінштейна та ін.); про принципи активізації особистісних ресурсів молодших школярів у навчальному процесі; про взаємозв'язок математичних знань, умінь і навичок та здібностей тощо.

Подальший теоретичний аналіз також показав, що концепція теоретико-методичних основ особистісно-зорієнтованого навчання математики молодших школярів повинна спиратися на такі

положення: про ведучу роль діяльності і спілкування у формуванні особистості, органічний зв'язок теорії та практики у процесі пізнання (Л.Виготський, П.Гальперін, Н.Кузьміна, О.Леонтьєв, А.Петровський та ін.); про основні характеристики особистості, її якості та структуру (Б.Ананьєв, Г.Айзенк, В.Мясішев, Ж.Піаже та ін.); про закономірності навчального процесу (О.Усова, М.Скаткін, І.Лернер та ін.); про навчання учнів і майбутніх вчителів початкових класів, яке полягає у систематичному і цілеспрямованому розвитку навчально-пізнавальної діяльності шляхом переведення її з фіксованих рівнів на якісно нові з допомогою формування самостійної творчої діяльності, її основних процедур, операцій, дій тощо; про структуру та особливості навчальної діяльності учнів I-IV класів (В.Давидов, Д.Ельконін, Г.Костюк та ін.); про сутність і засоби розвивального навчання та про способи організації навчальної діяльності школярів (В.Давидов, Д.Ельконін, Л.Занков та ін.); про становлення навчального процесу у I-IV класах як початкової ланки єдиної системи неперервної освіти; про необхідність використання новітніх педагогічних та інформаційних технологій; про інтенсифікацію розумового розвитку учнів; про процес підготовки майбутніх вчителів початкових класів тощо.

Таким чином, проведене дослідження різноманітних аспектів особистісно-зорієнтованого навчання математики молодших школярів дозволяє зробити висновки про те, що особистісна зорієнтованість повинна проявлятися з одного боку у розвитку змістовного, операційного та мотиваційного компонентів, а з іншого – у створенні теоретико-методичних основ такого навчання. Разом з тим, прийняте означення особистісно-зорієнтованого навчання, виявлені його сутність і характерні ознаки, представлені концептуальні положення теоретико-методичних основ особистісно-зорієнтованого навчання та запропонована їх класифікація не є остаточними і завершеними, а тому з необхідністю вимагатимуть подальшого теоретичного і практичного аналізу та вдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

47. Бех І. Д. Концепція виховання особистості. //Радянська школа. – 1991. – № 5. – С.40-47.
48. Бурда М.І. Методичні основи диференційованого формування геометричних умінь учнів основної школи: Дис. ... докт. пед. наук. – К., 1994.
49. Волощук І.С. Науково-педагогічні основи формування творчої особистості: Монографія. – К.: Пед. думка, 1998. – 144 с.
50. Гершунський Б.С., Пруха Я. Дидактическая прогностика: некоторые актуальные проблемы теории и практики. – К.: Вища школа, 1979. – 240 с.
51. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. – М., 1996.
52. Киричук О. В. Концепція виховання підростаючих поколінь суверенної України. // Радянська школа. – 1991. - № 5. – С.33-40.
53. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. /Під ред. Л.М.Проколієнко; Упор. В.В.Андрієвська, Г.О.Балл, О.Т.Губко, О.В.Проскура. – К.: Рад. школа, 1989. – 608 с.
54. Кузьміна Н.В. Способности, одаренность, талант учителя. - Ленинград, 1985.
55. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Политиздат, 1977. – 304 с.
56. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. М.: Просвещение, 1986. – 185 с.
57. Моляко В.О. Концепція виховання творчої особистості. // Радянська школа. – 1991. - № 5. – С.47-51.
58. Рубинштейн С.Л. О мышлении и путях его исследования. – М.: изд-во АН СССР, 1958. – 147 с.
59. Слепкань З.И. Психолого-педагогические основы обучения математике. – К.: Рад. школа, 1983. – 192с.
60. Сілков В.В. Деякі аспекти теоретико-методичних основ особистісно-орієнтованого навчання математики молодших школярів. //Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Наукові записки Рівненського педінституту: Вип.7. – Рівне, 1999. – С. 68-75.
61. Сілков В.В. Освітній стандарт з математики та методичні основи навчання. //Математика в школі. – 1999. № 4. – С.26-27.
62. Сілков В.В. Особистісно-орієнтоване навчання: причини виникнення, передумови появи, сутність та перспективи розвитку. //Теорія та методика вивчення природничо-математичних і технічних дисциплін: Збірник науково-методичних праць: Рівненський державний гуманітарний університет: Випуск 3. – Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2001. – С.7-18.
63. Эльконин Д.Б., Занков Л.В. Проблемы развивающего обучения. – М., 1986.

Одержано редакцією 18.09.2002.

УДК: 372.3
І.В. ТРУБНИК

З.І. ІКУНІНА,

**ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ РОЗУМОВИХ ОПЕРАЦІЙ У ДОШКІЛЬНИКІВ ПРИ
ПРОВЕДЕННІ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР ТА ЗАНЬ**

ЗМІСТ

Вступне слово.....	3
Малафійк І.В. Системний підхід у дидактиці.....	4
Коновалова В.Б. Комунікативність як один з виразників системно-розвивального підходу під час вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі.....	9
Шевчук О.А. Системний підхід у реалізації програми “Основи валеології”.....	11
Пеньковська Н.М. Рефлексія як новоутворення молодшого шкільного віку.....	13
Іванова Л.І. Літературна освіта молодших школярів у системі розвивального навчання.....	16
Воронюк І.В. Розвиваючі психологічні засоби стимулювання творчості молодших школярів.....	18
Єдімент Л.І. Застосування музичних редакторів в умовах системно-розвивального навчання учнів середніх класів.....	21
Поніманська Т.І. Філософсько-педагогічна сутність гуманістичного виховання.....	23
Пальчевський С.С. Розвиваючі основи контролю і оцінки сугестопедичної навчальної діяльності.....	26
Дичківська І.М. Система розвивального навчання О. Декролі як інноваційна педагогічна технологія.....	29
Максим’юк С.П. Суть, передумови та етапи становлення системи розвивального навчання.....	32
Бєлова С.А. Проблеми розвивального навчання в теорії та практиці німецької реформаторської педагогіки початку ХХ ст. (“педагогіка особистості”).....	34
Бандура Р.Р., Рудь Г.В. Розвивальне навчання в історичному аспекті.....	38
Хролець О.І. Виховний і розвивальний потенціал уроків читання.....	41
Мороз Л.В. Проблема засвоєння лексики як розвитку розумової діяльності студентів.....	43
Галатюк Ю.М. Проектування творчої навчальної діяльності з фізики як система дидактичних задач.....	47
Малафійк І.В., Опанасик А.В. Окремі шляхи реалізації продуктивного навчання у системі підготовки майбутнього спеціаліста.....	51
Остапчук М.В., Бабійчук Т.П. Шляхи підвищення ефективності навчального процесу.....	54
Суботіна Ю.А. Сприйняття геометричних образів учнями 5-6 класів на уроках математики за допомогою візуальних засобів POWER POINT.....	58
Малафійк О.І. Про організаційно-педагогічні заходи з розвитку уяви та образного мислення у школярів на комп’ютерній основі.....	60
Пікалова В.В. Педагогічні можливості використання макроконструкцій у пакетах динамічної геометрії.....	61
Семенюк М.П., Степанюк С.В. Оптимізація корекційного навчання молодших школярів із загальним мовним недорозвитком.....	64
Оксенюк О.В. Духовний розвиток – системоутворюючий чинник гуманітарних знань.....	67
Мунтян С.Г. Методологічний аспект навчання студентів іноземних мов.....	69
Соколовська С.В. Рухливі ігри на заняттях з іноземної мови в дитячому садку.....	71
Редько В.Г. Визначальні тенденції в конструюванні змісту шкільного підручника іноземної мови.....	75
Поривай С.Д. Творчий розвиток особистості школяра засобами музичного мистецтва.....	78
Швидків Г.Р. Дидактичні принципи вокального навчання студентів музично-педагогічних факультетів вищих закладів освіти.....	82
Кіндрат В.К. Проблема сенситивних періодів онтогенезу молодшого школяра у фізичному вихованні.....	85
Вербець В.В. Теоретичні основи формування соціологічної культури молоді.....	87
Фіщук В.Г. В.О.Сухомлинський про самовиховання підлітків.....	90
Терешко Л.В. Актуальність проблеми формування загальнолюдських цінностей особистості.....	92
Цюлюпа С.Д. Культура вільного часу студентів.....	95
Граб О.В. Вирішення проблем освіти у вихованні молоді через організацію дозвілля.....	99
Середович В.В. Розвиток пізнавальної активності молодших учнів на основі поєднання навчання з образотворчою діяльністю.....	101
Степанець Л.І. Удосконалення мовленнєвої діяльності школярів в умовах гурткової роботи школи.....	104
Новоселецький М.Ю., Янцур М.С., Дем’яненко І.О., Федорова І.Л. До проблеми адаптації студентів-першокурсників рівненського державного гуманітарного університету.....	105
Бондаренко М.І. Активізація навчального процесу у вищому навчальному закладі через самостійну роботу студентів.....	113
Сілков В.В. Дякі аспекти створення концепції теоретико-методичних основ особистісно-зорієнтованого навчання математики молодших школярів.....	117
Ікуніна З.І., Трубник І.В. До питання формування розумових операцій у дошкільників при проведенні дидактичних ігор та занять.....	121
Семеног О.М. Формування мовної особистості майбутнього вчителя.....	125
Дронова О.О. Психолого-педагогічні умови розвитку дитячого малюнка засобами казки.....	130

Іванова А.В. Проблема формування національної самосвідомості молоді в системі розвиваючого навчання.....	134
Огурцова С.В. Особливості занять ліпленням у контексті “Базового компонента дошкільної освіти в Україні”.....	137
Джура О.Ф. Основні наукові принципи Б. Яворського у вченні про ладову організацію музичного мистецтва.....	140
Гаврилова Г.П. Літературна підготовка майбутніх учителів-словесників в умовах національного відродження (народознавчий аспект).....	144
Герман Н.В. Безпека життєдіяльності дитини у педагогічних поглядах М.М. Коцюбинського.....	148
Водолага Н.В. Добір методів навчання в роботі з дітьми різного віку.....	150
Ярмак Т.М. Деякі питання підвищення ефективності індивідуальних занять з фортепіано.....	155
Журба Л.В. Навчання домашнього читання англійською мовою на комбінованих факультетах (англійська мова як друга спеціальність).....	160
Георгян Н.М. Ритміка як засіб розвитку рухової культури дітей старшого дошкільного віку.....	166
Маркус Н.В. Особливості застосування інформаційних технологій як засобу гуманізації навчання молодших школярів.....	171
Гумінська О.О. Розвивальне навчання на уроках музики.....	173
Відомості про авторів	177

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
зкладах освіти

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 23

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Редактор збірника наукових праць Малафійк І.В.

Технічний редактор Курченко Н.Б.

Комп'ютерна верстка Хомяк О.Л.

Здано до набору 12.08.2002 р. Підписано до друку 31.10.2002 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 25,65. Обл. вид. арк. 26,54. Замовлення № 15/1. Наклад 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
зкладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. —
Рівне: РДГУ, 2002. — 180 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 4.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і практики розвивального навчання, а також з питань педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20